

SPOMIN NA LEPE SONČNE DNI

Glasilo vaščanov Ceste

Kulturni praznik

Cesta, 8. 2. 2021

KULTURNO-ŠPORTNO DRUŠTVO VRNIVEC CESTA

SPOMIN NA LEPE SONČNE DNI

Glasilo vaščanov Ceste ob kulturnem
prazniku 2021

**ZBRAL IN UREDIL
IZDAJATELJ**

Luka Štrukelj
Krajevna skupnost Cesta
Zanjo Svet Krajevne skupnosti Cesta

**JEZIKOVNI PREGLED
TISK IN OBLIKOVANJE
e-NASLOV**

Slavica Remškar
Trio d.o.o., Ajdovščina
kulturalna.cesta@gmail.com

UVODNIK

Praznovanje praznika kulture je na Cesti že večletna tradicija, ki nas povezuje ob zapisani in govorjeni besedi.

Letos bomo praznovali z glasilom, ki ga posvečamo spominu sovaščana Danila Remškarja. Njegove skrbno izbrane besede, s srcem in pozornostjo zapisane na papir, še danes živijo med nami.

Prav je, da vsi poznamo delo Franceta Prešerna, Ivana Cankarja, Žige Zoisa in drugih ustvarjalcev slovenske književnosti, da so nam blizu *Zdravljica*, *Povodni mož*, *Sonetni venec*, *Skodelica kave*... Stvaritve velikanov so pustile pomemben pečat slovenskemu literarnemu ustvarjanju in razvoju. Ob tem pa ne smemo pozabiti tudi na številne lokalne ustvarjalce, ki gojijo pisano besedo in zaklade slovenskega jezika v svojem ožjem okolju. Med takimi ustvarjalci in buditelji kulturnega življenja lokalne skupnosti je tudi Danilo Remškar. V letu 2021 se spominjamo 40. obletnice njegovega slovesa. Svoj prostor je v tem glasilu našel tudi Ivan Mermolja-Iče, ki je s svojim kulturnim udejstvovanjem pomembno usmerjal razvoj kulture na Vipavskem.

Zahvala pri nastajanju tega glasila gre Krajevni skupnosti Cesta, Kulturno-športnemu društvu Vrnivec in vsem, ki so sodelovali pri brošuri od ideje do izvedbe. Posebna zahvala gre hčerki Danila Remškarja - Slavici Remškar - in njegovemu sinu Bogomirju Remškarju. Na pobudo uredniškega odbora sta prispevala zanimiva zapisa o očetu. Zahvala tudi vsem krajanke in krajanom za prispevke, ki jih boste odkrili v naši praznični knjižici.

Prijetno branje!

Uredniški odbor

»Vsak studenček, vsak potok
ima svojo strugo. Če mu sekaš
ovinke in vijuge, mu boš
povečal pretok, a skazil delo
stvariteljice narave.«

Danilo Remškar

*V samoti srce vse ti pove!
Danilo Remškar*

ŽIVLJENJEPIŠ

V zgodbah živimo ljudje dlje

Piše Bogomir Remškar

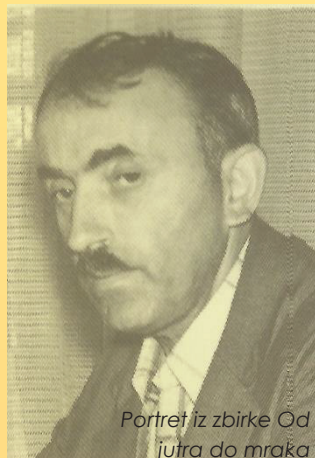
O vsakem človeškem življenju bi lahko napisali roman. Zgodbo o našem očetu lahko začnem, še preden se rodi. Denimo v času italijanske zasedbe Primorske. Na Cesto pride mlad mizar Anton Remškar. Prihaja iz Jugoslavije, iz Dragomerja pri Ljubljani. Peš ali s kolesom? Z vlakom ali vozom? Mi stara mama ni povedala ali pa sem pozabil? Delo si je poiskal na Rizzatovi žagi v Ajdovščini, sobico pa najel pri družini Bevk na Cesti. Kdaj je prvič videl zgovorno sosedo, edinko Rozalijo Bizjak, se v družinskem izročilu ni ohranilo. Ohranila se je zgodba, da sta mladoporočenca vso noč jedla češnje. Ker naj bi bila nevesta preveč sramežljiva za kaj drugega...

Zadrego sta očitno premagala, kajti kmalu se jima rodi otrok. Dobi ime Izidor in umre. Tonček se jima rodi drugi. Tretji v maju 1931 pa Danilo. Po kom je dobil ime? Glede na to, da je bila Rozalija Remškar vneta bralka in slovanofilka, sklepam, da po kakem ruskem literarnem junaku. Družina se je v tridesetih letih zaradi fašističnega nasilja preselila v Jugoslavijo. Starša nista pristala, da bi njune otroke v šoli poniževali in poitalijančili. Toda vipavske posesti stara mama ni prodala. Modro je sklepala o prihodnosti.

V Jugoslaviji je njen mož delal na železnici. Danilo je na Brezovici pri Ljubljani dobil sestro in še dva brata. Med vojno je zaradi pomanjkljive prehrane in tuberkulozne okužbe umrl Anton – šele petnajstleten. Zdaj je moral postati enajstletni Danilo glavna opora mami, kajti njegov oče je bil na prisilnem delu v Nemčiji. Kasneje smo otroci kar težko dojemali, kako veliko skrb za svojo mamo in sorojence si je naložil mladi Danilo. Za vse življenje.

Ljubezen do umetnosti je pokazal fantič že zmlada. Tudi arhitektura dečku ni bila tuja. Sosedje so sveže ometali hišo. Mladi Danilo je v sebi začutil gradbeniško žilico. V snežno belo fasado sta s prijateljem metala kepe blata in tako ustvarila zanimiv arhitekturni element - vzorec. Sledila je kazen.

A ustvarjalna domišljija Danila Remškarja se ni dala. Izrazila se je tudi v ljubezni do bajaranja. Našel je pasji kakec, ga pokril s kapo in poklical sestrico: »Pridi, Bogomil'ca ptička sem ujel! Previdno ga primi pod kapo!« Danes otroke za take

*Portret iz zbirke Od
jutra do mraka*

in podobne izvirne domislice hvalimo - ali jih vsaj ognjevitost zagovarjamo - v tistih časih pa je pela palica.

V osnovni šoli na Brezovici je sedel poleg ljubeznive Nadke - Bernarde Jakomin. Ta se ga spomni kot pridnega učenca, ki je zelo lepo risal in veliko vedel o zgodovini. Deček je razumel, da je njegova družina zbežala pred fašizmom – a jih je fašizem žal ujel tudi v drugi domovini. V času italijanske okupacije so se otroci učili fašistično himno *Jovinezza*. Peli naj bi jo učitelju v pozdrav, ko je ta zjutraj vstopil v razred. Učenci – tudi Danilo in Nadka - pa so uporniško zapeli *Travnički so že zeleni*. Učitelje je pobesnel in učencem grozil z kaznijo, ki pa je pozneje ni bilo.

Med vojno je bila na Cesti med drugimi požgana tudi Rozalijina domačija. Vrnitev Primorske k matici in obnova vasi je staro mamo Rozalijo izstrelila nazaj na Vipavsko. »Tito nam je vrnil Primorsko in dal penzije,« je rada povedala. Njen Danilo je medtem v Ljubljani končal srednjo gradbeno šolo in ji je pri zidavi nove hiše predano pomagal. Nadaljnemu študiju se je žal moral odreči. Cel se je vrgel v delo. Slovenija je bila, skupaj s širšo domovino Jugoslavijo, v petdesetih letih veliko gradbišče. Mladičarice so prevzele ideje nove socialistične družbe in se prepletle s tradicionalno krščansko etiko. Družbena enakost, spoštovanje do vseh ljudi - to so bili ideali, ki je vanje verjel vse življenje. In tudi ravnal je v skladu s prepričanjem. Da bi se pridružil vodilni komunistični partiji? Sploh ne. Tako bi izdal krščansko vzgojo in s tem prednike. Privilegijev, ki jih je pripadnost Zvezi komunistov omogočala, ni ne rabil ne maral.

Naša mama Nada in naš oče Danilo. Zaljubita se. Se poročita. Juhej! Možnosti nam šestim so torej odprte. Mladi par prav skromno zaživi v hiši očetove mame na Cesti in tu dobita pet otrok. Deset let kasneje se selita v veliko novo hišo, prigarano z lastnim trudom in sorodniško pomočjo. V družino pridem še jaz, da očeta in mamo spet pomladim.

Do konca je naš tata verjel v socializem ter bratstvo in enotnost, ob tem je ostal kristjan. Materializem ga ni privlačil. Prej odbijal. Še danes mi bivši delavci Primorja radi povejo: »Tvoj oče je bil ta pravi šef, bil je za delavce, več.« Ali pa slišim anekdote, kot je tale: »Delali smo v Postojnski jami. Končati smo morali nek objekt. Mudilo se je Danilo je prišel do nas. 'Fantje, če to naredite še danes, dobite povišico in jaz plačam flaškon vina!' Opravili smo, Danilo nas je nagradil. Pa pride mimo nek inženir in se začne kregat na nas. Danilo ga je ustavil in mu rekel: 'To so fantje zaslužili in jaz odgovarjam!'.«

Očetov odpor do potrošništva se je kazal tudi s tem, da si ni hotel kupiti avtomobila. Potem ko so kolesa že vsi zamenjali za *fickote in stoenske*, je on še vedno kolesaril v Ajdovščino.

Z mamo sva se velikokrat spraševala, kako bi se tata odločal v časih osamosvajanja in demokratizacije. Gotovo bi bil dejaven v politiki in bi se boril za demokracijo. Tudi tokrat iskreno predan in prepričan, da vsi mislijo enako resno kakor on ... Kako pa bi ga prizadel krvavi razpad države, ki jo je imel rad?

Kako bi gledal na izbrisane? Na to nimava odgovora. In kako bi gledal na privatizacijo družbenega gospodarstva, na poosamosvojitvene dogodivščne Primorja, podjetja, ki ga je pomagal graditi? Bi se še boril za pravičnejše odnose v družbi, v gospodarstvu? Ali pa bi bil takrat že preveč star in utrujen? »Bolje, da teh reči ni dočakal,« pravi mama. »Če ne bi v prometni nesreči umrl, bi ga pa srčni infarkt kasneje, od jeze in bridkosti.«

Da, Primorje je bilo bistveni del njegovega življenja in celo umrl je na poti na delo. Vodil je mnoga gradbišča. Največ v Postojni. Med drugim so v Postojnski jami gradili turistično traso - železnico... Jamo je poznal kot svoj žep. Otroka me je rad peljal noter. Pa ne kot turista, ne, ampak kot pravega jamarja! Z vlakcem in skupino sva vstopila v jamo, potem pa sva pri enem od postankov zavila v temo. Moj junaški tata je imel karbidovko. Danes kot izkušen jamar s tako karbidovko ne grem niti v klet. No, midva sva prodrla do reke Pivke, do Tartarja ... Nato pa nama je karbidovka crknila. Moj heroj zmagovito privleče svečo, češ, sinko, midva se ne predava, tata obvlada. Ojej, svečica, svetila je res za silo. Še zdaj ne vem, ali me je tata hecal ali nama je šlo res za nohte. Trudil se in *kurblal* nesrečno karbidovko in klel. Klel? Hm, moj čudoviti tata ni klel. *Tristo kosmatih hudičev* je bilo najgrše, kar je v jezi izustil. Uspelo je! Karbidovka je oživela. Vrnila sva se v turistične del, kjer sva se neopazno pridružila drugi skupini turistov in se z vlakcem odpeljala ven. Je kaj čudnega, da sem postal jamar za vse življenje? Tako kot je Postojnska začarala njega, je očitno tudi mene. Hvala, tata!

Znanje in izkušnje je prenesel tudi v ajdovsko planinsko društvo. Skupaj z jamarskimi zanesenjaki iz PD Ajdovščina so 20. 1. 1975 ustanovili *Jamarsko sekcijo Hubelj*. Sekcija je raziskovala Hubeljske jame in brezna na Nanosu. Pri raziskovanju Hubeljskih jam so se enkrat znašli pred neprehodno ožino. Odrasli niso mogli skozi. Tata je skozi ožino poslal sestro Marijo. Za ožino se je jama nadaljevala. Zato je sestra kar nekaj časa požrtvovalno zmrzovala, preden so se odrasli z kladivom in špico prebili za njo in nadaljevali raziskovanje. Evo, taki so bili začetki, polni žrtev in odrekovanja, bom rekel. Sekcija je leta 1992 prerasla v društvo z imenom *Jamarsko društvo Danilo Remškar Ajdovščina*.

A kje se je naš tata zaljubil v planine? Na Brezovici pri Ljubljani je vzljubil temni gozd. Na Vipavskem, v materini prvi domovini, pa ga je pritegnila svetloba naših skalnih gora. In nato naprej, v Alpe ...

Čaven, Golaki, Nanos, Javornik, Snežnik, Triglav, Krn, Stol, Pohorje, Porezen, Kokoška, Vremščica, Kanin, iz Idrijske Bele čez Trnovsko planoto do Ceste ...Vse to so hribi, kjer sva skupaj pešačila do mojega enajstega leta! O vsakem pohodu bi lahko pripovedoval zgodbe. Tata jo je rad ubral po brezpotjih, po bližnjicah, po manj uhojenih poteh. Velikokrat smo se izgubili, a nas je vedno pripeljal na cilj. Užival je v prostoru, v prostranstvu.

Že prej sem povedal, da je bil tata zaradi službe in drugih svojih poslanstev veliko zdoma, zato je delo z otroki in gospodinjtvom padlo predvsem na

mamo. Se je pa tata otrokom posvetil ob koncu tedna. Ko je prišel domov, je poskušal biti res z nami. Oče in mama sta se trudila, da med nami ne bi delala krivičnih razlik. Arašide denimo, ki so bili tiste čase eksotičen priboljšek, sta delila z merico - z lončkom. Pred vsakim otrokom je zrasel pravičen kupček, šele potem *hrsk-hrsk*.

Pa smo spet pri planinstvu našega očeta in pri še eni zgodbi. Pešačili smo – vodil nas je tata - z bratranci in teto na Nanos. Na vrhu smo se otroci dolgo igrali. Pozno je že bilo, a tata bi vseeno rad preskusil novo stezo. Ne vračajmo se na Razdrto, pojdemo tokrat do Ubeljskega! In smo ubrali neznano smer. Prebijali smo se čez potočke, močvirja in spet potočke ter šele ob desetih zvečer blatni, lačni, pustolovski prispeli na avtobusno postajo v Hruševju. Avtobus pa tam ob nedeljah ni ustavljal. Na srečo je bil voznik zadnjega avtobusa ob 23.30 usmiljena duša in nas je, ne glede na vozni red, pobral. Neki kraji nam očitno niso naklonjeni. Prav v Hruševju se je nekaj let kasneje naš tata ponesrečil.

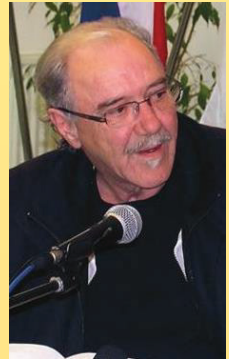
Res težko je miroval, naš tata. Dejavno se je vključil v delovanje *Planinskega društva Ajdovščina* kot član upravnega odbora. In težko je mama prenašala njegovo odsotnost še ob sobotah, ko je marsikatero prebil na Čavnu med obnovo koč. Jaz pa sem neskončno užival z njim in drugimi dedci. Fajn se mi je zdelo, da sem graditelj in priča resnim pogovorom. Ko je mama uvidela, da mož in najmlajši sine doma ne strpita, se nama je modro pridružila na pohodih v hribe. Tata mi je odkril tudi zimski Trnovski gozd, koder me je vozil s sankami. Naučil me je prespati zunaj. Naučil me je zgraditi iglu. Ej, česa vsega me ni naučil! Od enajstega leta naprej pa sem se moral znajti sam. Gotovo mi je bilo najmlajšemu po očetovi smrti najtežje. Gotovo so moji spomini nanj zato obsijani z idealno svetlobo. Tako pač je. Tak je in bo ostal moj tata zame: čudovit, dober, bister, neskončno zabaven.

Za marsikatero njegovo dejavnost pa sem zvedel šele dosti pozneje, kot odrasel. Bil je pobudnik ustanovitve in prvi predsednik *Kulturno-umetniškega društva Primorje*. Za delo v republiškem odboru gradbenega sindikata je dobil zlati znak. V podjetju je bil dežurni pisec in bralec nekrologov. »A prav na vsak pogreb moraš iti?« je spraševala mama. »Saj veš, kako je ... Pogrebnihi govori nihče noče pisati. Nekdo pač mora ...« je mencial tata in si že natikal belo srajco. Tudi ni nobena krvodajalska akcija minila brez njega. In nobena proslava ... Ni čudno, da je tako dejaven dobil najvišji priznanji občin Ajdovščina in Postojna. Velikokrat je z mano sanjaril: »Bogomir, ti boš šel k vojakom, jaz pa tisto leto v pokoj. Za oskrbnika koč na Čavnu bom, da mi ne bo dolgčas v penziji«. Škoda, ker se ne uresničijo vse dobre sanje. A prazno njegovo življenje ni bilo. Ostali so otroci, hiše, ceste, pesmi, drevesa, lepi spomini in številne zgodbe. V zgodbah pa živimo ljudje dlje ... in dalje.

Še en kulturnik naše vasi in naše doline

Povzeto po Pregledovalnica življenja, Ivana Slamič

Ivan Mermolja-Iče se je rodil na Cesti. Šolal se je v Vipavskem Križu, v Dobravljah in Ajdovščini. V gimnazijskih letih je bil soustvarjalec šolskega glasila Izvir. Sodeloval je tudi na mnogih proslavah, kasneje je postal tudi njihov ustvarjalec. Študiral je na Filozofski fakulteti v Ljubljani in diplomiral na slavistiki. Njegova prva zaposlitev je bila v Lavričevi knjižnici, kasneje pa je postal direktor Zavoda za kulturo. Bil je med ustanovitelji Radia Nova. Skoraj desetletje je bil urednik časopisa Latnik. Leta 2009 se je ponovno vrnil v Lavričevo knjižnico, kjer je opravljal funkcijo direktorja vse do svoje smrti, maja 2011. Poleg vseh naštetih funkcij je bil tudi pesnik, literarni kritik ... vedno z ljubeznijo do slovenskega jezika. Leta 2008 je izšla pesniška zbirka z njegovimi pesmimi – Kresnikovanja.

ESEJI

Kultura danes

Piše Luka Štrukelj

Osmi februar, Prešernov dan je kulturni praznik. Tako je tudi prav. Se spomnite tistega znanega vprašanja: »Kaj je bilo prej?«. Je bil prej Prešeren ali kultura? Kaj sploh pojem kultura zaobjema? Marsikaj o tem nam imajo povedati naši otroci, mali Cestnarji: »Lepo vedenje«, »Gledanje filmov«, »Branje knjig«.

(Proslava ob kulturnem prazniku, Cesta 2020) To vse drži.

Z vidika sociologije je kultura »celovit način življenja ljudi, ki so pripadniki določene družbe.« Torej lahko peljemo našo razpravo na dva dela; kultura kot taka in kulturno vedenje/obnašanje/udejstvovanje. Človek vse potrebe zadovoljuje s posredovanjem kulture. Do sedaj nam je verjetno jasno, da kultura obstaja, že odkar smo ljudje. Seveda daleč nazaj pred Prešernom. Že v prazgodovini govorimo o prvih kulturah. Oblikovale so svoje vrednote, norme, simbole.

Predvsem pa je med njimi prevladal dialog in sposobnost sodelovanja.. To so tudi vrednote današnje družbe. Kulturo vzpostavi jezik. Kulturo, kakršno poznamo danes, vzpostavi pisana beseda. S kovanjem rim, povesti in zapisovanjem ljudskega slovstva se odpira in pogloblja mišljenje. Razvoju sledimo na vseh področjih lirike, epike in dramatike.

Literarni in vsi drugi ustvarjalci – umetniki, znanstveniki, umetnice, znanstvenice - ustvarjalci so zaklad vsake kulture. Sedaj smo govorili predvsem o kulturi, kot jo definira SSKJ: »Človeško delovanje, ustvarjanje, katerega rezultat so dosežki in vrednote.«

Ko govorimo o kulturnem prazniku in o Prešernu, pa mislimo na kulturo kot /.../dejavnost, ki obsega področje človekovega umskega, zlasti umetniškega delovanja/ustvarjanje /... / Vse skrivnosti in bogastva tega so zbrana v knjigah. Zakaj ima tiskana knjiga še vedno velikanski pomen in je računalniki ne bodo izpodrinili, čeprav se v našem času velikokrat zdi, da se je to že zgodilo? Branje z zaslona ima svoje prednosti, branje tiskanih knjig pa še vedno svoje. Obojega se moramo (na)učiti.

O preletavanju in globokem branju danes razglabljajo znanstveniki z različnih področij: sociologi, psihologi, antropologi, nevroznanstveniki, literarni zgodovinarji... Letošnji kulturni dan si zato lahko obogatimo tudi z branjem zabavnega priročnika Mihe Kovača *Berem, da se poberem*. A vrnimo se zdaj k naši brošuri in našim domačim kulturnikom.

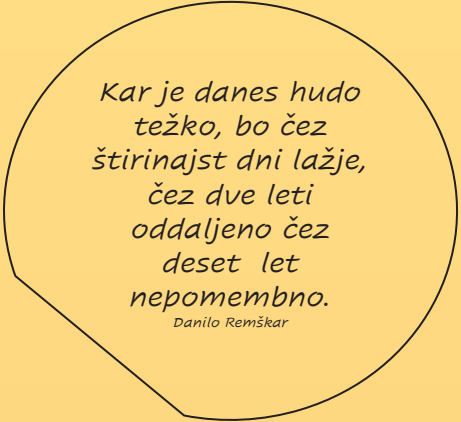
Kaj pravi o nastajanju pesmi Ivan Mermolja-Iče?

NASTAJANJE

Napiši mi pesem! si rekla v začetku.
Napišem ti pesem, sem rekel v glavi
in kot vsak pesnik, tak resen, ta pravi,
se usedem za mizo, v roko peresnik:

in rišem v možganih, vijugam in tuhtam...
Kjer je začetek, začne se...in pišem:
se nič ni začelo, še nič dozorelo...in mislim:
le ena je prava!

Spet rišem vijuge in pišem:
ko bo zazvenelo, nadenem ji velo!
Ne vem! Ustavi se pesem in grem!

*Kar je danes hudo
težko, bo čez
štirinajst dni lažje,
čez dve leti
oddaljeno čez
deset let
nepomembno.*

Danilo Remškar

*Skozi vrisk,
cvetje in
sončne žarke
vstajajo zdaj
sončne zarje!
Danilo Remškar*

Se vozim, oziram in komponiram – domislilim!
Zdaj vem!
Zapišem o tebi, zapišem o sebi...
Sem spet na začetku?
Zdaj pa res vem!

Dokončno zapišem!

»Zgostil se večer je v noč.

Po vseh vogalih, na vseh kanalih iščem tvoj vitki stas.

Veter že ve in jutro pove, kdo zdaj poljublja tvoj lepi obraz.«

Napisal si pesem, je reklo v pomoč!

V knjigi se stvari res ne odvijajo pred našimi očmi tako hitro kot na ekranih. Toda prav v knjigi in sploh v umetnosti se nam odpira drugačen pogled, drugačen svet. Brez kakovostnih filmov, gledališča, likovne umetnosti, glasbe ... človeška družba ostaja kot človek brez čustev. Samo znanost – brez umetnosti – pelje družbo v slepo ulico. Knjige smo dolžni ohranjati tudi v prihodnje.

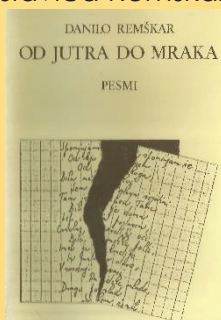
Naš tata bralec, naš tata pripovedovalec

Piše Slavica Remškar

Danilo Remškar je užival v kovanju rim.

Verze je z nenavadno lepo pisavo nizal lahkotno, kot v igri. S pesmijo je rad počastil najbližje ob rojstnem dnevu, znal je s priložnostno verzifikacijo ustreči sodelavcem in znancem ali obeležiti uspeh podjetja, državni, občinski, krajevni praznik ... Pisal pa je tudi zase. Intimnih pesmi ni poskušal objaviti.

Jih je nameraval objaviti kdaj pozneje? Ne vemo. Izbor njegove zahtevnejše osebnoizpovedne in socialnokritične lirike je izšel po njegovi smrti, leta 1982. Zbirko je večče uredil književnik, pisec, prevajalec Marijan Brecelj. Berem pesmi svojega očeta – že dobro desetletje starejša od njega, ko je umrl. Je v pesmih o sebi več skril kot odkril? Kljub družabnosti in prisrčnosti, radoživosti in požrtvovalnosti je bil samotni človek s svojimi sencami. Kot da modruje nekje od daleč, se mi zdi ob njegovi bridko duhoviti pesmi Ograjice. Čvrsta je, saj motivno zajema prav s področja, ki mu je bil delovno predan.

OGRAJICE

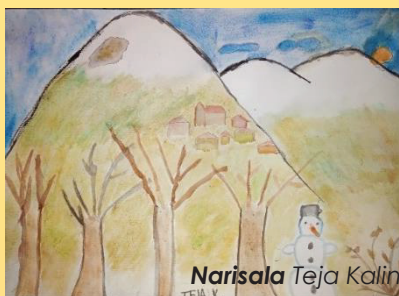
Živa meja:
kamen, beton,
železo, jeklo, steklo,
vmes les,
deska navpik,
tramiči počez,
kombinacija, dekoracija ...

Zemlja pa na vse to
prizadevanje
gleda s posmehom
in si misli:

Ti ubogi minljivi črv,
kaj se trudiš,
kaj vame riješ,
zabijaš
kole in stebre,
se usajaš izza ograje.

Nekega dne te bo
moja dekla, smrt,
izvlekla izza
vseh tvojih ograj
in te zanesla za pokopališki zid,
kjer boš zemlje
in ograj za večno sit.

*(Danilo Remškar, Od jutra do
mraka, SGP Primorje, Ajdovščina
1982)*

Zemlja ga je prezgodaj vzela nazaj; če so nebesa, je tatko gotovo tam in imajo njegova nebesa obliko velikanske knjižnice. Končno ima celo večnost miru za branje, naš deloholični tata! Ni mu treba več brati stoje na avtobusu, med vožnjo s Ceste v mrzlo Postojno, kjer vodi številna gradbišča.

Udobno sedi v puhastem oblačnem nebeškem fotelju in se krohota, smeje do solz, kot da je osebno tam zraven: zdaj v knjigi, kjer Laž tekmuje s Prilažičem, kdo je boljši v laganju, potem v drugi, kjer Pavliha pretenta samega svetega Petra, pa v tretji, kjer butalski policaj zgrabi Cefizlja (ali Cefizelj policaj?). Z njim sem tudi jaz otrok.

Nedelja je. Tata po celotredenski odsotnosti z družino doma. Ni se še naspal, a ga zbudim, ker ne morem dočakati, kdaj mi bo začel brati iz nove knjige, ki mi jo je prinesel včeraj. Ob sobotah pride z njim v naš skromni dom nova knjiga za otroke in nekaj kilogramov banan. Razkošje v tistih časih. Ne vem, česa smo otroci bolj veseli. (Mama zagotovo njega, prinašalca.)

Navsezgodaj torej tiščim tatkotu pod nos Aleksandra Sergejeviča Puškina *Pravljičice* z ilustracijami Jožeta Ciuhe. (Petletna še ne znam brati, a se bom zdaj zdaj naučila. Pretežko mi je živeti v odvisnosti od odraslih bralcev. Nočem več prosjačiti.)

*Razlij se mir nad pokrajino!
Danilo Remškar*

Številnih besed ne razumem ali pa zvenijo drugače kot v vsakdanjem govoru, kar daje doživetju posebno draž. Besede so nanizane tako, da plešejo in zvenijo. Pomen, ples in glasba skupaj: to je pesništvo.

Stisnem se k očetu. Zadovoljna sem, ker imajo moji starši čas zame (čeprav ne zmeraj toliko, kot bi si ga želela!), ker so z mano podnevi in ponoči ne hodijo na dvorne plesе, kot so hodili Puškinovi, ker imam brate in sestre, ker smo skupaj v veliki varni spalnici, takrat ko 'burja v tmò nebo ovija' in šklepeta z našimi ubogimi polkni. Nikoli ne gremo spat brez branja in pripovedovanja. Največkrat mama, včasih tata - eden nas obredno spravi spat s pravljico, pesmico, petjem in obveznim *Angelom varuhom*. Pozimi mama doda za slajše spanje vsakemu pod dek'co še opek'co, ki jo je segrela v pečici štedilnika na drva in zavila v časopisni papir.

Mama nam bere ljudske balade – *Galjota, Lepo Vido, Siroto Jerico*, bere moderne pravljice in povesti *Ostržka, Mačka Mikeša, Piko Nogavičko*, bere tudi iz starih večernic, denimo *Drvarko Marijo...*, tata pripoveduje bodisi ljudske bodisi zgodbe po spominu iz knjig, ki jih je prebral, ali po radijskih igrah (te so bile v šestdesetih letih priljubljen žanr).

Brata in sestrica in jaz obožujemo pravljico, ki ji rečemo na kratko *Žličke preštevati*. Ne vem, ali in kje je oče našel motive in jih po svoje povedal, ali pa si je pravljico v celoti izmislil sam. Kasneje sem iskala morebitni vir, a ga nikjer ne najdem, niti v starih letnikih Cicibana ne. Pripovedovala sem jo hčerki in nečakinjam, nečakom, in jo kajpada tudi jaz, kot je za ustno slovstvo značilno, dodelala po svoje

V skupni spalnici mojega otroštva, v hiši stare mame, preden smo se preselili v našo novo, je bila okrogla okrasna mizica. Na njej platnen prt iz mamine bale, ki ga je dekle izvezla s cveticami bombončkastih barv, z zelenimi stebelci in drobcenimi listi. Moj najljubši prt med njenimi vezeninami. A šele, ko mi ga je mama odrasli podarila, sem vezenino videla v celoti. Vse moje otroštvo je bila namreč miza s prtom na široko in na visoko založena s knjigami. Če je otrok preveč živahno stekel mimo in se obregnil ob mizico, so se z nje zdrsnile knjige, knjige, knjige. Očetove in mamine knjige so na omari segale v kupih čisto do stropa. Svoje otroške knjige sem – ker smo imeli prostora malo in da so bile vedno pri roki – spravljala kar v postelji: pod blazino in k nogam. V spominu na otroštvo mama zvečer lika, oče ji na glas bere iz knjig, iz dnevnega časopisja ... Ob smešnih odlomkih se krohota, da kar ne pride k sebi, in mama reče: »No, Daniloooo, *zdej* pa pretiravaš.« Tih in zavzet je njun pogovor ob knjigah s temačnimi naslovi *Goli med volkovi, Noči in dnevi, Kmetje se selijo čez morje, Sedem tisoč dni v Sibiriji ...*

S knjigami sta nas starša obdarovala ob rojstnih dnevih, za Miklavža in ob koncu šolskega leta. V novi hiši nam je oče uredil bogato družinsko knjižnico.

Od tam je tudi podlaga moje sedanje knjižnice: zbrana dela Cankarja, Prežiha, Andrića, Dostojevskega, Tolstoja ..., zbirke Klasje, Nobelovci, Sto romanov, Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev, Kondor, Lirika, Biseri umetnosti ...

Naš tata je res užival v kovanju rim. Pesnjenje je bilo del njegove družabnosti. Za njim je ostala med drugim priložnostna slavilna pesem o vasi Cesta, ostali pa so tudi zahtevnejši verzi, v katerih se je pogovarjal sam s sabo. Da je postal spreten pisec in pesnik, pa je bil najprej bralec: strasten, radoveden, nenasiten, razgledan in kritičen bralec. Torej imeniten bralni vzornik. Bil je tudi nadarjen pripovedovalec, na pamet je znal cele pesmi, prozne odlomke, dialoge. Lepo in rad je pel. Ko smo družinsko pohajali po hribčkih in gorah nad Vipavsko dolino, smo bili otroci včasih leni, včasih sitni, včasih oboje, pa nas je zamotil s pripovedovanjem. Pozabili smo sitnariti, plavali smo v svetu pravljice, korakali v ritmu pesmi. Pripovedovanje: spretnost, ki smo se je naučili vsi njegovi otroci in jo s pridom prakticiramo nad našim naraščanjem. Branje pa je postalo celo moj poklic.

Prešernov čivk

Piše Egon Stopar

Opomba: za tiste, ki tega mogoče ne veste - ČIVK je slovenski izraz za TVIT oziroma TWEET.

V teh prvih dneh januarja, leta 2021, že krepko v 21. stoletju, sedim za računalnikom in razmišljam, kaj bi vam povedal o svojem odnosu do kulture. Tiste, ki kroji naše medčloveške odnose, in predvsem tiste, ki se trudi našemu življenju dati nek višji smisel.

Ko tako tuhtam, se mi v misli prikrade France, ki ga Cestnarji že več let sprejemamo kot dragega gosta in okrog njegove poezije oblikujemo svoje misli.

France, ta v mojih mislih, sedi s svojim mobitelom v parku in tipka sporočilo, ČIVK, s katerim bi želel počastiti našo letošnjo zgodbo o kulturi. Natipka in pošlje.

@FPRESEREN

*Spet trte so rodile prijatli, vince nam sladkó, ki nam oživlja žile, srcé razjásni in oko, ki utopi vse skrbi, v potrlih prsih up budi!
Komú napred veselo zdravljico, bratje! čmò zapét! Bog našo nam deželo, Bog živi ves slovenski svet, brate vse, kar nas je sinóv sloveče ma...*

Preberem sporočilo in sklenem, da v njem nekaj manjka, da zveni nedokončano. Preberem še enkrat in se vprašam, le kaj pomeni »Bog živi ves slovenski svet, brate vse, kar nas je sinov sloveče ma ...«.

Preberem znova in znova, preletim besede, preštejem črke ... in ugotovim. ČIVK ima 280 znakov, več ni šlo, pa naj bo misel, ki jo je želel povedati France (@FPRESEREN), še tako zanimiva, še tako pomembna.

Ko tako razmišljam, mi v misli prileti drugi ČIVK.

@FPRESEREN

tere!

*V sovražnike 'z oblakov rodú naj naš'ga treši gróm; prost, ko je bil očakov, naprej naj bo Slovincov dom; naj zdrobé njih roké si spone, ki jih še težé!
Edinost, sreča, sprava k nam naj nazaj se vrnejo; otrók, kar ima Slava, vsi naj si v róke sežejo, de oblast in z njo čast...*

Preberem začetek sporočila »... tere!« in ga s prejšnjim nedokončanim stavkom povežem v čudovito misel »Bog živi ves slovenski svet, brate vse, kar nas je sinov sloveče matere!«

Kako več je že naš Prešeren v ČIVKanju, sem pomislil. Čakam naprej. Nič. France, ta v mojih mislih, je obmolnil. Očitno tudi njemu to vsiljeno prekinjanje toka misli in besed povzroča težave.

Slavica Remškar je v svojem eseju zapisala, da je njen pokojni tata Danilo gotovo v nebesih in da imajo ta obliko velikanske knjižnice. Pravi, da mu sedaj ni treba za branje več krasti dragocenih minut dneva, ko se vozi z avtobusom na delo.

Ob teh besedah sem se močno zamislil in se vprašal, kdaj si sam vzamem čas in preberem kakšno knjigo. Kar nekaj časa je že od moje zadnje. *Konje krast*, norveškega pisatelja Pera Pettersona. Lepa, ne dolga in ne prezahtevna zgodba, a zbrano branje mi je vseeno povzročalo velike težave.

Zaskrbelo me je, ali so moji možgani sploh še sposobni vsrkati vsebino malce daljše življenjske pripovedi ali pa znajo sprejemati in predelovati le še kratke SMS-e, ČIVK-e, spletne novičke. Še huje.

Ugotavljam, da v zadnjem času sam - in upam si reči, da še mnogi drugi - ne uspem prebrati niti kratkega sporočila ali recimo spletnega članka, temveč svoja mnenja o zapisanem oblikujemo že na osnovi naslova, v najboljšem primeru prebranega uvodnega stavka. In potem to svoje mnenje brez globljega premisleka delimo z drugimi, na spletnih forumih in na t. i. socialnih omrežjih.

Z veliko žalostjo ugotavljam, da ta sodobna sredstva »sporazumevanja« postajajo predvsem odlagališča miselnih odpadkov. Polna usta so nas svobode govora in sploh ne opazimo več, da smo na široko odprli vrata svobodi neargumentiranega in sovražnega govora.

Podobno sliko sodobnega »sporazumevanja« kažejo članki v časopisih in televizijski prispevki. Pozornost bralcev in gledalcev dobijo predvsem tisti, ki imajo dovolj provokativen naslov oziroma napovednik.

Vse to, dragi bralec, draga bralka, me navdaja z velikim nelagodjem in nenehno tuhtam, kaj lahko kot posameznik naredim, da bi nekulturo spremenil v kulturo. Ali lahko pri tem pomagajo tudi naša razmišljanja, ki jih delimo v tej knjižici ob letošnjem dnevu kulture?

Ali mi pri tem lahko pomaga naš prijatelj France, ki je svojemu narodu zapustil tako bogato kulturno dediščino, čudovite misli spodbude za življenje v slogi, prijateljstvu in dobroti?

V mislih mi zazvenijo čudovite besede, ki premagujejo vse naše medčloveške omejenosti, tudi omejitve 280 znakov.

Prisluhnimo PREŠERNOVEMU ČIVKU

@FPRESEREN

Živé naj vsi naródi, ki hrepené dočakat' dan, da koder sonce hodi, prepír iz svéta bo pregnan, da rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak!

Nazadnje še, prijatlji, kozarce zase vzdignimo, ki smo zato se zbrat'li, ker dobro v srcu mislimo; dókaj dni naj živí vsak, kar nas dobrih je ljudi!

in nazdravimo, vsi ki dobro v srcu mislimo in živimo v medsebojni slogi.

Lirični utrinek

Neimenovan avtor

V jutranji zarji nedelje sta se približala cerkvici na hribčku nad vasjo Danilo in Nada. Za njima so v spremstvu Rozalke Remškarjeve hiteli majhni otroci.

Med potjo je gospa Rozalka obnavljala pristne pripovedi iz življenja in dela v vasi,

jih začinila z lastnimi nasveti, da smo jih še danes veseli. Ko smo se vračali od maše, so si otroci delali družbo v pričakovanju popoldanskega izleta na Čaven, ki je bil po dežju in burji skrbno umit in počesan. Sanjski pogledi pričakovanja in hvaležnosti nedeljskega izleta. Skromnost, globok pogled, preudarne besede in posluh za rešitev je nosil v sebi ta naš gradbenik ali bolje umetnik tega življenja. Umikal se je v svoje oaze, proti bukvarju in potoku, ob katerem mu ni bila tuja stezica mimo malega kamnitega mosta do večjih ob reki Vipavi. Znal je iskati lepote širše okolice. Sebi in družini je ustvaril topel domek blizu potoka. Tiho stopam in slišim njegove lepe besede življenja narave. Narava mu je vračala spoštovanje, ko se je na službeni poti poslovil od te doline, svoje družine, oaze, ki je vriskala lepote besede in hvaležnosti.

Skodelica čaja

Piše Lana Pizzoni

Lep novembrski večer je prekinila misel na še neodddano domačo nalogo pri slovenskem jeziku. Usedem se, uredim si list papirja, pisalo in čakam. Čakam na idejo, ki se mi bo potihoma prikradla in pripravila desnico na pisanje.

Vselej sem si želela, da bi lahko enkrat samkrat pisala brez razmišljanja in nenehnega popravljanja, le pisala ... In ko bi nazadnje naredila piko, bi si le vzela čas in zadihala, se umirila. Še vedno posedam in gledam krog sebe. Zdaj ni pravi trenutek, odidem iz sobe.

»Si za čaj, tako dobrega imam, le zate. Že dolgo nisva skupaj sedeli in poklepetali. Dovolj, da ti ga pripravim.« »Nočem te utrujati, res, ni treba. Rajse se pojdi uleč, da ne boš preutrujena.« Kljub začetnemu negodovanju ga na koncu vedno spijeva, in tako dober je. Ne vem, ali zaradi unikatne skodelice v barvi šampanjca, s poslikavo vrtnice, v kateri se kontrastni rdečerožnati napitek tako krasno preliva, ali zaradi kopice ljubezni, ki jo vidim v njenih očeh, ko z utrujeno desnico vedno znova pogrne mizo le zame, ko mi ob tej najini pijači z radostjo pripoveduje in obuja spomine na minula pomladna leta. Skodelica je postavljena na keramični podstavek s pecivom in žličko za zajemanje medu, ki so ga otroci navadno pustili nepomešanega na dnu skodelice. Sama tega nikdar nisem razumela, mar ni to najboljši del, kot zadnji grizljaj rojstnodnevne torte? Sama je sicer ne jem, toda obrazi slavljenčev govore tako. Iz veselega srca pleteva pogovor, ki se vije. Sva ljubiteljici čajank in dolgih besed, ob katerih bi drugi stoje dremali ali bi izpraznili skodelico naglo, brez doumevanja, da gre za obred, srečen trenutek, ki se ne konča, temveč traja. Se mi je končno izpolnilo tisto nekaj po besedi, ki bi se pisala kar sama?

PRAVLJICA

O psičku in čarovnici in o treh srebrnih žličkah

Pravljico, ki jo je pripovedoval Danilo Remškar je po pomenu dodelala in zapisala Slavica Remškar

Živeli so mucek, petelinček in psiček. Zmeraj so bili skupaj, a nekoč sta morala mucek in petelinček v trgovino.

»Zakleni se v hišo in nikomur ne odklepaj,« sta naročila psičku.

Ko je ostal sam, je na metli priletela čarovnica in je hotela noter. *Bum-bum-bum* po vratih. Pametni psiček ji ni odklenil. Toda hudobnica je skozi dimnik smuknila v kuhinjo!

Psiček se je skrila pod posteljo. Čarovnica je odprla predal, kjer so bile spravljene tri dragocene srebrne žličke.

»Prva žlička je muckova,« je rekla in jo prijela z umazanimi rokami. »Največja je.«

Vrgla jo je na tla.

»Druga žlička je petelinčkova.« *Pok*, na tla.

»Tretja žlička je pa gotovo psičkova. Najmanjša je. Ja, to je žlička psička smrdljivčka, *polulanca*. Tega bojazljivčka, ki se skriva pod posteljo!«

Psiček je jezen planil izpod postelje. Kako grdo govori čarovnica! Njihove dragocene žličke meče po tleh!

Stlačila ga je v vrečo – pa vrečo na ramo pa na metlo in skozi dimnik ven.

V svoji koči ga je pahnila na tla in ukazala:

»Delal boš zame. Kar začni pospravljati!«

Ko sta prišla mucek in petelinček domov, sta uganila, da je psička odnesla čarovnica. Kuhinja je bila črna od saj. Edinole čarovnica je lahko priletela skozi dimnik. Stekla sta pred njeno hišo in zavpila:

»Izpusti najinega prijatelja!«

»Ne!«

»Hudobnica! Ti si prišla v našo hišo skozi dimnik, midva ti bova pa dimnik zamašila.«

Nabrala sta moker mah. Mucek je splezal, petelinček pa zletel na dimnik. Zamašila sta ga z mahom. Koča je bila v hipu polna dima.

»Odmašita mi dimnik!« je vpila čarovnica. »Izpustila bom psička.«

Ko je psiček pritekel ven, sta mucek in petelinček odmašila dimnik.

Stekli so domov.

Drugi teden sta morala mucek in petelinček sper v trgovino.

»Če pride čarovnica, se ji skrivaj pod posteljo. In nikar ne zlezi ven, tudi če bo metala žličke po tleh in če ti bo govorila *najgrše* besede!«

Psiček je pokimal.

Ko je ostal sam, je priletela čarovnica.

Bum-bum-bum! Suuuu-šum. Švrk skozi dimnik! Že je bila v hiši. Psiček pa pod posteljo.

Čarovnica je bila velika, pod posteljo ni mogla.

»Te bom pa kako drugače ven zbezala!«

Odprla je predal in začela z umazanimi rokami premetavati žličke: »Aha, to so tri žličke.«

Psiček je v jezi pozabil, kaj se je zgodilo prejšnjikrat. Pozabil je, kaj sta mu naročila mucek in petelinček.

Planil je čarovnici pod noge, ona pa *hop* po njem in že je bil zavezan v vreči. Pri čarovnici je bilo zmeraj vse umazano, ker se ji ni ljubilo pospravljati. Psiček je moral pospravljati namesto nje. Mucek in petelinček sta ponovno prisilila čarovnico, da je izpustila njenega prijatelja.

Minil je teden in spet sta šla mucek in petelinček v trgovino, psiček pa je ostal doma, da bi pazil na hišo.

»Pred čarovnico, saj veš, se skrij pod posteljo. In nikar se ji ne pokaži. Pa če bo še tako preštevala naše žličke in govorila še tako grde besede. Drži?«

Psiček je pokimal.

Ko se je igral, pa nenadoma: *Bum-bum-bum. Šu-šum. Švrk* skozi dimnik. In že je bila čarovnica – črna od saj, z umazanimi rokami, z dolgimi zakrivljenimi nohti – sredi kuhinje. Odprla je predal in spet preštevala žličke.

Nič. Nič. In *nič*. Čarovnica je čakala, da bo psiček skočil izpod postelje.

»A si ne umivaš ušes? Imaš zamašena? Me ne slišiš?« se je čarovnica drla na ves glas. Pa nič.

No, s čim naj danes razjezi psička? Še malo je pobrskala po predalu. Tam je bila škatlica z napisom:

NOBEN NESME OTPIRAT!

»*NOBEN* ne sme odpirat!« se je zarežala čarovnica.

»*JAZ* bom odprla to škatlo, slišiš, psiček!«

In jo je odprla. Iz nje pa *skok-pok* je skočil hudiček na vzmet in je butnil čarovnico v nos. Hu, je bila huda! Z metlo je pobezala pod posteljo.

Ampak ni je mogla več izvleči!

»Spusti metlo!«

»Ne!« je zalajal psiček.

»Čudoviti psiček!« je prosila. »Spusti mojo letečo metlo. Brez nje ne morem domov!«

Psiček pa nič.

Tedaj je v vratih zaškrtnil ključ. Muček in petelinček sta se vrnila. »Psiček je hudoben in noče spustiti moje metle!« je cvilila čarovnica.

Psiček je skočil izpod postelje in povedal: »Ni res! Hudobna si ti!«

Čarovnica je zaman poskušala izvleči metlo. Zakaj ne gre? Tudi muček in petelinček se čudita.

Psiček pa se zasmije: »Pod posteljo sem namazal lepilo. Metla je prilepljena! Ha-ha!«

»Dobro si se spomnil, psiček!« ga občudujeta muček in petelinček.

Trije prijatelji so metlo razsekali na drobne kosce in z njo zakurili. Sedli so k ognju. Psiček zdaj pripoveduje, kako je ugnal čarovnico, muček in petelinček pa vzklikata: »Zanimivo! Zanimivo!«

Kaj se je zgodilo s čarovnico?

Morala je peš domov, daleč daleč v temni gozd.

Nikoli več ni nadlegovala pametnega psička.

PESMI

Tako jaz vidim svojo Domovino

Piše Jure Kalin

O, moja domovina Slovenija, kako lepa si ti!
Majhna si, ampak zame največja dežela na svetu si.
Imaš Triglav, ki je zelo visok,
imaš lepa jezera, reke, gore, železnice, mesta in vasi.
Si najlepša zame ti
in v mojem srcu ostala boš vse dni.

*Svobodni gradimo to našo lepo
deželo!*

Danilo Remškar

GLAS

Ivan Mermolja-Iče

Glas iz teme,
kot pogled sveta na travo.

Tih in skrivnosten,
kot tvoj nasmeh med mojimi
rokami.

Divji in vrtinčast,
kot piš burje med golimi vejami.

Upognjen in *skivenčen*,
kot deblo hrasta na meji svetlega
in temnega.

PRIDI, VEČER

Danilo Remškar

Pridi, večer!
razlij se, mir!
pridi, megla,
pridi, zakrij
vse v belo sivino!

Pridi, večer!
Razlij se, mir,
nad duše globino!

Da srce zaspalo
in pozabilo
bo dni nekdanj sivino.

HRAST V BREZVETERJU

Ivan Mermolja-Iče

Noč, temna noč,
kot bi se svod nebo poveznil na
dolino.
Upognjen hrast ječi v brezvetrju.

Noč in siva megla-
kot bi še ne sijale zvezde,
kot bi še ne pihal veter nad dolino.

Tišina.
Kot bi živel še pritajen šum potoka.

Slikovno gradivo:

Slikovno gradivo so prispevali iz osebnega arhiva: Bogomir Tomažič, Luka Štrukelj, Teja Kalin in Klara Stopar.

Slikovno gradivo s spletne strani in Facebook strani Krajevne skupnosti Cesta ter iz zbirke pesmi *Od jutra do mraka*

Spletne fotografije:

Stran 2; Vipavski Križ. 2017. Online, 20. 1. 2021. Dostopno na spletnem naslovu: Vipavski Križ by juvena (@juvena) | Galerija - Slo-Foto.net (slo-foto.net)

Stran 8; Ivan Mermolja-Iče. Primorske novice. 2011. Online, 20. 1. 2021. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.primorske.si/2011/05/10/umrl-je-pesnik-in-literarni-kritik-ivan-mermolja>

Stran 20; Vipavski Križ. 2020. Online; 20. 1. 2021. Dostopno na spletnem naslovu: Vipavski križ by Miloš Vodopivec (@Wudi61) | Galerija - Slo-Foto.net (slo-foto.net)

Besedila

Danilo Remškar, Ivan Mermolja-Iče, Slavica Remškar, Bogomir Remškar, Egon Stopar, Luka Štrukelj, Lana Pizzoni, Jure Kalin in avtor, ki želi ostati anonimen.

Literatura:

BRECELJ, Marijan. 1982. *Od jutra do mraka*. Pesmi. Izdaja SGP Primorje: Ajdovščina.

SLAMIČ, Ivana. 2014. *Pregledovalnica življenja*. Izdaja Založba univerze v Novi Gorici: Nova Gorica.

MERMOLJA, Ivan. 2008. *Kresnikovanja*. Pesmi. Izdaja. Izdaja v samozaložbi: Ajdovščina

*Pesem Lepo je pri nas, delo Danila Remškarja
je postala kar prava Cestnarska himna.*

LEPO JE PRI NAS

*Trta dehti,
v mrak tone že vas,
šume, šume akacije –
lepo je pri nas.*

*Lepo je spomladi,
ko trta dehti,
še lepše jeseni,
ko grozdek zori.*

*Ko črički prepevajo
v zraku na glas,
le pridite k nam –
Lepo je pri nas.*